چەوساندنەوەی ژنان یا لەناوبردنیان، دوو دیدگای جیاواز.. موئەیەد ئەحمەد

ستەمگاری و سەرکوت و هەڵاواردن دژی ژن بە هەر مرۆڤێکی ئازادیخواز و یەکسانیخواز و ئینساندۆست و لە سەروو هەموویانەوە بە هەر ژن و کچێکی گەنج، شۆڕشگێڕ بەردەوام و نەبەزاوەیە، و هەردەمیش بەدوای ئەو پرسیارەوەیە کە سەرچاوەی ئەم ستەم و تاوانکاریەیە دژی جنسی بەشەری ژن چیە و ئاستەن بۆچی لە ئارادایە؟
ئیسلامیستەکان و ناسیونالیستەکان و هێزە بەرژوا نیولیبرالەکان و ڕژێم و دەسەڵاتگەکانیان لە هەرێمی کوردستان و لە عێراقدا، و هەریەکە و بە پلەی جەراوجۆر لە بەشەرمی و بێباکی و وەحشیگەری، و بە بەوبیانووی جەراوجۆرەوە، ئەم ستەمکاریەیە و ئەم سیستەمە لە سەرکوت ئەپاریزن و جیگیرتری ئەکەنەوە و دەسەڵات و کەنتڕۆیان بەسەر کەمەگەدا لەم هێگەیەوە، و وەک یەکێک لە ئامرازەکانی دەستیان، دابین ئەکەن.
بەهام ئەم زوڵم و ستەم و بەکۆیلەکردنەی ژنان چەندە ناهەواید و چەندە نامەعقولە و دژ بە بەها مرۆییەکان وعەقل و لۆجیک و بیری ئازاد و یەکسانیخوازە، هەگە وتەنی واقیعە، چونکە هێگۆیشەی لە واقیعی کۆمەڵایەتی و پێوەندیەیە کۆمەڵایەتیەکانی بەرهەمهێنەدایە، لە ژیانی ماددی ئینسانەکانەدایە و بەرژەوەندییەکی ماددی هەیە لە پشتی درێژە پێدانیەوە.
ئەو زەمینە ماددیەیە و هەروەها ئەو واقیعەتە کەلتووری و پیاوسالاریە کۆنەپەرستانەیەی کە لە کەمەگەدا زاڵە، ئەو شوێنە و ئەو بارەدۆخەیە کە هێزە سیاسی و حزبەکانی ئیسلامی سیاسی و نەتەوەپەرستە پیاوسالارەکان و هەڵە ئیمپریالیست و نیولیبراڵەکان و فاشیستەکان لەوەی دەردەچن بە فەرزکردنی ستراتیژە سیاسی و ئەجندە دیلەئاوەرەکانیان بە دژی ژن و شۆرشە پرۆلیتاریەیە سۆشیالیستییەکان.

زەمینەی مێژوویی سەرهەڵدانی ستەم لەسەر ژنان

سەرهەڵدانی ستەم لەسەر ژنان، وەک (فریدریک ئینگلز) ئاماژەی پێدەکا "ئاسەی فامیلی و خاوەنداریەتی تایبەت و دەوڵەت"، لە هەوێندەکی میژووییدا سەریهەڵداوە و پێوەندی بەسەرهەڵدانی خاوەنداریەتی تایبەت بە ئامرازەکانی بەرهەمهێنان و تاک

هاوسەرگیری و فامیلی پیکهاتووی ئەمجارە هاوسەرگیریە. واتە ئەم ستەمە لە قۆناغێک لە قۆناغەکانی بەرەوپێشچوونی پەیوەندیەکانی بەرهەمهێنانی کۆمەڵایەتیدا هاتۆتە ئاراوە و هەر بۆ پێش بەرهەمی پرسێکی مادی مێژوویی نەوستاوە و ئابردوو و ئیستا و داهاتووی هەیە. لەمڕۆدا ئەم ستەمە بەردەوامە لە کۆمەڵگای سەرمایداری هاوچەرخدا و مەرکی ئەم قۆناغە و شیوەی چەوساندنەوەی ئەم فورماسیۆنە کۆمەڵایەتییەی پێویە.

هەندێک ئەو تیزەی ئینگلز ڕەت ئەکاتەوە و ستەم و جیاکاری لەسەر ژنان ئاگەڕێنێتەوە بۆ پێش پەیدابوونی خاوەنداریەتی تایبەت و تاک هاوسەرگیریی و جۆرە فامیلیەکەی، بەڵام ئەم ڕاخنەیە هیچ لەو مەسەلەیە ناگۆڕێت کە لاگۆ خاوەنداریەتی تایبەت بە ئامرازەکانی بەرهەمهێنان و تاک هاوسەرگیری و فامیلی لەسەر ئەم بنەمایە، ستەم لەسەر ژنان بە سیستماتیک و لە پەیوەند بەم ئاڵاگۆیە لە شیوازی بەرهەمهێنان و ژیانی کۆمەڵایەتیدا جێگیر بووە و سەرلەنوێ و هەردەم بەرهەم دەهێنرێتەوە و تا ئیستاش بەردەوامە.

لە کۆمەڵگای سەرمایەداری ئەمڕدا، بەتایبەت لە وڵاتانی ڕۆژهەڵاتی ناوەڕاستدا لەوانەش عێراق و هەرێمی کوردستان، ستەم لەسەر ژنان لە پەیوەند بەم سیستمە کۆمەڵایەتی و ئابوورییەی سەرمایەداریەوە بەرهەم ئەهێنرێتەوە و لە پەیوەند بەم زەمینە ماددییەوەیە کە کەلتەر و ئایدیای دژە ژن و پیاوسالاری و بەهای عەشیرەتی و تیری ئاینی دژە ژن کە هی سەردەمکانی پێشووی میژووی بشەریین، ئەتوانن بمێننەوە. هەر لەڕشۆیە زەمینە ئاخوقە تا بەشیوەیکی نەخشەداێژراو و سیستماتیک ڕەوت و حزب و هێزە سیاسییەکانی بورژوازی لە ئیسلامیستەکانەوە تا ناسیونالیستەکان و بورژوا ئیمپریالیستەکان ئەم چەوساندنەوە و ستەمکاریە لە سەر ژن دژە بە بدەن بەوپەڕی وەحشیەتەوە.

بەکارهێنانی جیهانبینی ماددی دیالکتیکی و مێژوویی

مارکس لە شێنکدا بەم مانایە ئاڵا، بە ناسینی هەر دیاردەیکی کۆمەڵایەتی پەیستە ئەو هەکارانە بناسین کە سەرلەنێی ئەو دیاردەیە بەرهەم دەهێننەوە. بە ناسینی دیاردەی ستەمگاری لە سەر ژنانیش هەروایە و دەبە ئەو هەکارە ماددییانە بناسین کە دەبنە هۆی سەرلەنوێ بەرهەمهێنانەوەی لەم سەردەمدا.

بەکارهێنانی جیهانبینی ماددی دیالکتیکی و میژوویی لە پەیوەند بە ستەمکاری سەردەمەوە لەسەر ژنان، ئەمانگەنێتە ئەو شوێنە کە بەرژوەندە ماددییەکانی پشتی چەوساندنەوەی ژنان و سەرلەنوێ بەرهەمهێنانەوەی بناسین، ئەویش بە مەبەستی گرتنەبەری ڕاخنەیکی

مـاددی شـۆشگـەانە لـە پـنـاوی تـەکشکانـدن و لـەیشـە هـەکـشـانی چـۆوسانـدنـەوەکـە، و بـە مـەبـەسـتی سـنوربـەندیکردنی لـەبـەواوانـە لـەبـەرامبـەر جیهانبینی ئایدیالیستی و زیـنگـەرایی و ئیختیاریـیـەت و تیـەری سـەروو چینـایـەتی بـورژاوزی لـە بـواری بـزووتنـەوەی ژنگاریخوازانەی ژناندا. ئـەم جـۆرە بیرکردنـەوە ئایدیالیستانە لـەگـەڵ ئـەوشدا هـەندێکیان بـەدروست ستـەمکاری و چـۆوساندنـەوەی ژنان لـە ئاستی ئایدیا و سیاسـەت و کـەلتور، و بیر و بـۆچـوون و ترادیسیـۆنی دژە ژنی، و ڕق و کینـە و سوکایـەتیکردن پـێیان، ئـەبینن، و مامـەڵـە لـەگـەڵ دیـاردەی هـەژانەی ئـەم سـتـەمکاریانـە دەکـەن کـە لـە هـەمـوو ئـەو لایـەنـانـەدا دەرئـەکـەون، بـەڵـام نـاتوانن هـەگـەی شـۆشگـەانەی کـەتاییهـێنان بـەستـەم و کـێلایـەتی ژنان بگرنـەبـەر، و لـە باشترین حـاڵـەدا ڕیـفورمـێک ئـەنجام ئـەدەن لـە سیستمی زاڵی کـێلایـەتی ژناندا.

مـەبـەست چـۆوساندنـەوەی ژنانـە نـەک لـەناوبردنیان

لـە بـناغـەیترین ئاستدا کـە هـەژانـە پـڕاتیک ئـەکـرێت ئـەتوانین ئـەوە بـبـینین کـە مـەبـەسـت لـە سـتـەمکاری دژی ژنـان و پیاوسـالاری لـەبـەرامبـەریاندا و هـەڵـاواردن دژیان بـە مـەبـەستی چـۆوساندنـەوەی ژنـە وەک ئـینسانـێک کـە کـەمـەڵـە کارەکـتـەری فیزیکی و جـەستـەیی و توانایی خـەیی هـەیـە، نـەک بـە ئـەوە بـەت کـە سوکایـەتی پـێبکرێ وەک ئامانجـێک لـەخـەدا، وە یا لـەناوببرێ وەک ستراتیژیـیـەتـێک، چونکـە سوکایـەتی پـێکردنەکـەش هـەر بـە ئـاگرتنـیـەتی وەک کـێلـەیـێک.

ئـەم هـەڵـاواردن و ستـەمکاری و پـیاوسالاریـیـە بـە دژی ژنان لـەناو هـەر چین و تـەژیکی کـەمـەڵـایـەتی کـەمـەگـەی سـەردەمدا بـەت، بـەرژوازی بـەت یا کریکار یا هـەر چین و تـەژێکی تر، و لـە هـەر شوێن و جـەگـەیـێک بـەت، یا لـەناو هـەر حزب و ڕێکخراو و بزوتنـەوەیـێک بـەت، لـە شار بـەت یا لـە لادێ، و لـە پـەرلـەمان و کـەمپـەنـیکانی هـەڵـبژرادن بـەت یا لـەناو بزووتنـەوە سیاسـیـە شـۆرشگـێڕە جـەماوەریـیـەکاندا بیت، …هتد ، هـیچ لـەو مـەسـەلـەیـە ناگـەڕێت کـە هـەموو ئـەم کـردەوانـەی کـە دژ بـە ژنـە لـەناو ئـەم کـەس و گروپـە کـەمـەڵـایـەتی و سیاسـیـانـەدا، لـە دواشیکردنـەوەدا سـەرلـەنوێ بـەرهـەمهـێنـانـەوەی دیـاردەی چـۆوسانـدنـەوەی ژنـان و ستـەمکاریـیـە دەرهـەقیان و بـەرژەونـدیکی ماددی بـە ئـاستـەخـێ یـا نـاڕاستـەوخـۆ لـە پشتیـیـەوە وەستاوە.

ستـەمکاری و کـێلـەکردنـی ژن لـەپیـنـاو بـەهـرەبـەرداریـیـە لـەو وزە و توانـاییانـە و خـەسـڵـەتـە فیزیکیـیـانـەی ژن و بـە دیاریکراوی بـەو شیواز و شیوەیـەی کـە ستـەمکار ئـەیـەوێت. ئـەمـە بـە ڕای من بـەردی بناغـەیـە بـە تیگـەیشتنـی مـاددی لـە چـۆوسانـدنـەوە و ستـەمکاری لـەسـەر ژن، هـەر لـەڕشـەوەیـە ئـەو سیسـتـەمـەی کـە ژن ئـەچـەوسـێنـێتـەوە بـەخـەی سیسـتـەمـێکی

لەرزەکە و بەو پلەیە ئەتوانێ بەردەوام بێت کە وزە و توانای شەشگەرانی کێلەکان، کە مەبەستم ژنانە، بکوژە و هەچوون و هاپەرین و بەرنگاریی تاکیی و بەکەمەیان لەباربەرێت بەهەموو شێوەکان؛ لەوانە دوورخستنەوەی بزووتنەوەی ڕزگاریخوازانەی ژنان لەوەی کە تیەری ماددی شەشگەرانە و ڕزگاریخوازانەی خۆی بگرێتە دەست.

دیارە ئەم جەختکردنە لەسەر ئەوەی کە ستەم لەسەر ژن لەپێناو چەوسادنەوە و بەهرەبەرداریێە، بەو مانایە نییە کە دوژمنکاری ژنان و سوکایەتی پیکردنیان لە ئارادا نییە، وەیا تەنانەت فەرزکردنی بارودۆخێکی وەها نەبێت بەسەریاندا کە جینەسایدێکی بەدەنگ بە دژیان لە ئارادا بێت لە زەر شەنی جیهاندا بە دیارکراوی لە وڵاتانی ڕۆژهەڵاتی ناوەڕاستدا.
هەر بەو پێیە، سیاسەت و ستراتیژی چینە باڵادەستەکان سەبارەت بە چەوسادنەوەی ژن بە لەناوبردنی ژنان و تەفروتوناکردنیان نییە لە چەشنی ئەوەی کە نازییەکان قەڵاچێی ئینسانە جولەکەکانیان کرد لە ئەڵمانیا و وڵاتەکانی تری ئەوروپا، بەڵکو بە سوود وەرگرتنە لەم هەزە ئینسانەیە لە ڕێگەی چەوسادنەوە و کەڵک وەرگرتن لە هەموو ئەو خەسڵەتە سروشتیانەی کە هەیەتی هەر لەوەی کە هەزەکی کاری بە کرێیە لەناو ماڵدا، و چیژبەخشی سێکسە بە پیاو، بەرهەمهێنەر و بەخۆکاری منداڵ و لەهاتووی بەخستنی ژیانی ڕۆژانەی خیزانەکانە و لەوشاوەیی هەیە لە بوارە جەراوجەرەکانی ژیاندا، ...هتد.
ئەم بزوێنەرە ماددییانەی چەوسادنەوەی ژن بەشێوەیەکی وەها چەسپاوە لە ویژدان و هوشیاری کەمەگەدا کە بەشێوەیەکی هەگەاوە دەردەبەدەرێت و زەربەمان دەیبیستین و دەیخوێنینەوە لە گوتاری هەڵپەرستان و بەرگریکارانی نیوە و ناچە لە ماف و ئازادیەکانی ژنان، بە نمونە، کاتیک ئەم جورە کەسانە ئەیانەوێت ڕووخساری ستەمکاری لەسەر ژن و چەوسادنەوەی جوان بکەن و پاساوی بە بهێنەوە جا ئیسلامیستەکان بن یا نەتەوە پەرستەکان یا هەندە ڕۆشنبیری شۆڤێنیستی دژە ژن و پیاوسالار، وەیا تەنانەت هەندی کەسانی بەناو چەپ. ئەم جەرە کەسانە لە کاتی بەرگری لە مافەکانی ژنانەدا کارتەکەی دەستی خەیان دەرئەخەن و ئەڵێن:
ژن کەڵەکەی "وڵات" و "نیشتمان" و "نەتەوە"یە، ژن پیرەزە، چونکە "دایکە" و "فیداکارە" و "لەخۆبوردەیی" کردووە و هەموومانی بەخۆکردووە، و ژن "بەبەڵەپشتی خەزانە" و ماڵ و منداڵ و خەزان ڕائەگرێ و ئەبی "ێیزی لەبگرین" و ستایسشی بکەین، واتە ڕەک باس لەو مەسەلە ماددییانە ئەکەن کە لە سەنفی بەهرەبەرداریێە لە

چەوساندنەوەی ژن. لەڕووە لە بەر ئەم خزمەگوزاریانەیە کە پێشکەش بە پیاو و کۆمەڵگە و یا ووردتر بڵێین لە کۆمەڵگەی سەرمایەداریدا پێشکەش بە سەرمایەی ئۆکات، ئەمان باس لە هەژلەنان لە ژن ئۆکەن، نەک وەک ئیسنانێک کە ئازاد و سەربەخۆ و یەکسان بێت.
لە لای ئیسلامیستەکان ژن کاڵایەکی سێکسییە و بە ئاشکرا پیاوێک بەی هەیە چوار ژن بە کۆیلە ڕابگرێت بە ناوی هاوسەرگیریەوە، و لە کاتی جەنگدا، هەر وەک چۆن داعش ئەو کارەی کرد، ژنان ئۆکرێن بە (سەبایا) و نایان کوژن تا وەک دیلێک بەکاربهێنرێن بە کارکردن و سێکس، و فرۆش و کڕینیان پێوە بکرێت، ئەوش بەهەی ئەو بەرژەوەندییە ماددییەوەیە کە ئەتوانرێ لە ئاکامی چەوساندنەوەی ژن بدیبهێنرێت. واتە ژن لەم سیناریۆیەدا کاڵایەکی بە گیانە و بەهایەکی بەکارهێنانی هەیە وەک هێزێکی کار، و وەک ئەبجێکتێکی سێکسی ئەتوانرێ چیژی سێکسی بگەیەنێت بە پیاو و هەر بەو پێیش وەک هەر کاڵایەکی تر کڕین و فرۆشتنی پێوە بکرێ و نرخێکی هەبێت.

جەنگی ئۆگاریخوازانەی ژنان لەم سەردەمدا
گەر ئەو سیناریۆیەی داعش جەنگێکی ئەمڕۆیە و لەهەر شوێنێکدا دەستەاتیان هەبە پیادەی دەکەن، بەڵام جەنگیکی تر لە پرسەی مێژووی بەشەریدا ئوویداوە، کە وەک ئینگلز باسی کردووە جنسی بەشەری ژن لەو شەڕە میژوویەدا تێکشکاوە و خاوەنداریەتی تایبەتی ئامرازکانی بەرهەمهێنان و تاک هاوسەرگیری و فامیلییەکەی پێوەندێکی ئاستەوخۆی بە بەرهەمهێنانەوەی ژیانی ماددی ئینسانکانەوە پێدا کردووە.
ژن لەم شەڕە مێژووییەدا بەکۆیلەکراوە و بەو شێوەیش مامەڵەی لەگەڵدا کراوە و لە پرسەی بەرهەمهێنانی کۆمەڵایەتی و سەرلەنوێ بەرهەمهێنانەوەی ژیانی ماددی ئینسانکاندا وەک کۆیلە جێگەوەگەی بە کراوەتەوە. ئەوەی کە چەند ژن ئازادی بەدستهێناوە لە دنیای ئەمڕۆدا و لە پرسەی مێژووییدا مەسەلەیەکی تر و جۆگەی باس نییە لێرەدا، چونکە مەبەستم زیاتر ئەوەیە کە ئەوە بەرجەستە بکەمەوە کە بەرژەوەندی ماددی و چەوساندنەوە و بەهرەبەرداری لە ئارادایە لە مەسەلەی ستەمکاری لەسەر ژنان.
ژن بەم بارە قورسەی چەوساندنەوە لەسەری لەناو فەرماسیۆنە کۆمەڵایەتییە جیاوازەکاندا ژیانی بەسەربردووە و خەبات و هەوڵ و تێکۆشانیشی بە ئزگاری خۆی هەر لە پێوەند بە وڵاتانی ئەوە چەوساندنەوەیە بووە و ئیستاش بە زەربەی ژنان واتە ژنی کریکار و زەحمتکیش هەر وایە. هەرچی بیر و کەلتوری پیاوسالاری و دژە ژنی و بەها عەشائیریەکان و باوەڕە دینییەکان هەیە لە ئەمڕۆدا هەر

هەموویان ئەم بەدیلگرتنە مێژووییەی ژن تێڕیزە و یاسایی دەکەن و ئەم بڕژوەندە ماددییەی چەوساندنەوەی ژن دەپارێزن و دەهێڵی بە لە ئەدەن.
گەر بەشێوەیەکی تر ئەم واقعیەتە دەربەم ئەڵێم کە لە ئیستادا ژنان لە شێوەکی نوێدا نین کە تازە دەرگیربووبن لە سەر یەکاکردنەوەی چارەنوسیان، بەڵکو لەمێژە و لە پرسەیکی میژووییدا شێوەکە کراوە و جنسی بەشەری ژن تێکشاوە و بەدیل گیراوە و بە درێژایی میژووی نیزامە چینایەتییەکان و سیستەمە کەمایەتییەکان چەوسێنراوەتەوە.
جەنگێک کە ئیستا لە ئارادایە بە پلەی سەرکی جەنگی کێبڵەکانە و جەنگی ژنانی کریکار و زەحمەکێش و چەوساوەیە لە ناو فورماسیۆنەکی ئابووری و کۆمەڵایەتی و سیاسی و کلتوریدا کە سەرمایەداریە. ئەم جەنگە بە دژی خاوەن کێبڵەکان و هێزە سیاسی و فەرمە کۆمەڵایەتییە عەشائیری و پیاوسالارەکانە کە لەناو سیستمی سەرمایەداریدا، بە دریژەدان بەم سیستمە و چەوساندنەوەی ژن، جەگەیان بە کراوەتەوە بە تایبەت لە وڵاتانی هێژەمۆنی ناوەراستدا و لەوانەش لە عیراقدا، و هەر ژنانی کرێکار و زەحمەتکێش و نەدارانە کە بەبێ پشتی بزوتنەوەی ئازیخوازانەی سەرجەم ژنان پێکدەهێنن لە کەمەگەدا و ئەمەش بە خەی شەرکی شەرشگێڕانە و ئازادیبەخشە و بە دژی سەرجەم ئەو سیستمە ئابووری و کۆمەڵایەتییەیە کە ژنانی تێدا ئێچەوسێنرێنەوە و جیاناکرێتەوە لە جەنگی پڕۆلیتاریای کۆمۆنیست لە سەرتاسەری جیهاندا بە دامەزراندنی کۆمەگەیەکی یەکسان و ئازاد.
(ئینیسا ئارمەند)ی کۆمۆنیست و بەلشەفیک و یەکەم ئابووری دیپارتمێنتی ژنان لە شەشی (۱۹۱۷)ی هۆسیادا ئەڵێ: "ئەگەر خەباتگاربوونی ژن تەسەورناکرێت بەبێ کۆمۆنیزم، ئەوا کۆمۆنیزمیش تەسەور ناکرێت بەبێ خەباتگاری ژنان"(۱). هەر لەو فورمەبەندییە دروستەی (ئینیسا ئارمەند)ەوە ئەوە هوونە کە پێسەی خەباتگاربوونی کاتایی ژن لە ستەمگاری لەو کاتەوە دەست پێدەکات کە کۆمەگەی چینایەتی و خاوەندارییەتی تایبەتی ئامرازکانی بەرهەمهێنان کاتایی پێ بهێنرێت وهەموو ئەو فەرمە دیاریکراوانەی چەوساندنەوەی ژن لە کۆمەگەی بورژوازیدا هەیە لە داماندا بێت. هەر لەو ئاستایشدا ئەوە دروستە کە لە ئیستادا بزوتنەوەیەکی کۆمۆنیستی تەسەور ناکری بەبێ بزوتنەوەیەکی خەباتگاریخوازانەی ژنان، و خەباتی کۆمۆنیستی و خەباتی خەباتگاریخوازانی ژنان لەکهێپێکراون و ناتوانری لەک جیابکرێنەوە.

لە کاتیکدا کە جەخت لەسەر ئەم لەکهێپێکرانەی بزووتنەوەی

ڕزگاریخوازانەی ژنان و بزووتنەوەی پرۆلیتاریای کۆمۆنیست ئەکەین، لە هەمان کاتیشدا زۆرورە کە جەخت لەسەر ئەوە بکەین کە کۆمۆنیزمێک ئەتوانی بەهێز و توانا بێت کە دیدگایەکی ماددی دیالەکتیکی زاڵ بێت بەسەریدا و جیهان لە پرسەی ئاڵۆگۆڕیدا ببینێ، و لە بواری بزوتنەوەی ڕزگاری خوازانەی ژناندا هیچ فۆرمووڵەیەکی میکانیکی نگرێتەبەر. هەر چوونە پێشەوەیەک لە بزوتنەوەی شۆشگێڕانە و ڕزگاریخوازانی ژناندا بەکردەوە بزوتنەوەی کۆمۆنیستی بەهێز ئەکات و ڕاگرتنی دیالەکتیکی پەیوەندی نیوان بزووتنەوەی ڕزگاریخوازانەی ژنان و بزوتنەوەی کۆمۆنیستی مارجی وەخستنی بزووتنەوەیەکی ڕزگاریخوازانەی بەهێزی کۆمۆنیستییە لە کۆمەڵگەدا.
زۆر جار لە ڕۆخنە لە ستەم لەسەر ژنان ئەم ڕاستییە ماددییە سادەیە لە بیر ئەچێتەوە و هەر لێرەشەوە بوار ئەکرێتەوە بۆ چەمکە ئایدلیستییە فەلسەفیەکان و بیر و بۆچوونی سیاسی چینە ناکرێکاریەکان تر و ڕەوتە فیکری و سیاسیەکانی بورژوازی سەبارەت بە پرسی ژن.
هەڵە سیاسیەکانی بورژوازی بە ئیسلامی و قەومی و لیبرالیەوە و.. هتد، هەر یەکەیان لقێکی کردەتەوە بە پرسی ژن و "مافی ئافرەتان"! و بەم پێیە بزوتنەوەی ڕزگاریخوازانەی ژن لە ناوەڕۆکە کۆمەڵایەتی و چینایەتییە ڕزگاریخوازانەکەی دوورخراوەتەوە و خراوەتە ناو بازنەی سیاسەتی بورژوازی کە لە سەرەوەی کۆمەڵگەوە کار ئەکات و جگەیەکی کۆشەیشی بە پرسی ژن داناوە. بەم جۆرە بزووتنەوەی سیاسی ژنان وەک بزووتنەوەیەکی کۆمەڵایەتی و بەشێک لە چینێکی گەورەی کۆمەڵایەتی خراوەتە لاوە و کراوە بەدەستکەڵای سیاستە بورژوازیەکان و ئەجیندا و ستراتیژی سیاسی ئەو هێزانە، و لە چوارچێوەی ئەواندا لە قاڵبدراوە. لەم ماجرایەدا ژنان وەک "نیشتمانپەروەر" و "لیبرال" و"شۆشگێڕ" و"پێشمەرگە" لەقالب ئەدرێن. لە هەموو ئەم مەسەلانەدا ئەبینین کە شتیکی ماددی و کۆنکریتی سیاسی بورژوازی لە ئارادایە و پرسی ڕزگاری ژنان لە ناوەڕۆکەکەی بەتاکراوەتەوە و هەر بەو پێیەش بووە بە جەمسەرە ناکۆکەکەی واتە دژە خێی.

شەرش و دژە شەرش لە پەیوەند بە بزوتنەوەی ڕزگاریخوازانەی ژنانەوە
لە مانگی حوزەیرانی ۲۰۲۲ لە هەندی لە ولایەتەکانی ئەمریکا مافی منداڵ لەباربردن لە ژنان سەنرایەوە، کە نزیکەی پێنج دەیە پێشتر بەدەستهاتبوو، و هێزە کۆنەپەرستە مەسیحیە تووندڕەوکان توانیان ئەم سەرکەوتنە بەدەستبهێنن لە کەمپینێکیاندا. و هەرەها بزوتنەوەی ژنان لە ئەمریکا دژ بە سیاسەتەکانی ترامپ و هاوپەیستەکانی دژی ژنان دێرینەست کە لە سەرمایەداری سەردەمدا و لە دەوڵەتێکی

ئیمپریالیستی وەک ئەمریکادا چەن ستەمکاری بەدژی ژنان دژگای بە ئەکریتەوە و پیوەندیەکی ئاستوخی هەیە بە ستراتیژی دژە شۆرشی بورژوایەوە لە لایەک، و لە لایەکی ترەوە چەن ئاپرینی ژنان لەبەرامبەر ئەم هەرشانەی ترامپدا توانی بزوتنەوەیەکی هەمگیر و کاریگەر بەبخات بەناوی بزوتنەوەی میی توو (منەش).

لە کاتیکدا کە ئەم دەڤانە ئەنوسم تالیبان لە ئەفغانستان خەیندنی زانکۆ بە بەرچاوی جیهانی ئەمەوە قەدەغە ئەکات لە کچان، و لە ئیرانیشدا گەی شۆرش بە هووی ژنەمی جمهوری ئیسلامی و بە دژی حجابی ئیجباری سەردەمکی تازەی هیناوەتە ئاراوە بە لەبنهەکەشانی ئەم ستەمکاریە لە بەرامبەر ژنان لە ناوچەی ئەژهەاتی ناوەاستدا.

هەر لەم دوو نمونەیدا ئەبینین کە پەلەقاژەی درژدان بە ژنەمی کەیلایەتی ژنان پایەیەکی ستراتیژی ئیسلامی سیاسیە لە لایەک، و لە لایەکی ترەوە خەباتی شۆرشگەرانە بە هووخاندنی ژنەمی ئیسلامی سەرمایە لە ئیران بە خەبات دژی چەوساندنەوەی ژنان و حجابی ئیجباری گرەدراوەتەوە و لەیەک داناپچرێنرێن. لیرەدا ئەبینین کە بەرەی شۆرش و دژە شۆرش لە شەردان و دژ بەیەک ئاوەستاون؛ بە دژە شۆرش ستەم و دریژەی کەیلەکردنی ژنان هەگی ژیانی و هەکاری مانەویەتی، و بە شۆرش، هەپەچانی ستەمکاری لە سەر ژنان پایە و کەکەیکی هەرە سەرەکیەتی. ئەم خاسیەت و مەرکی شۆرش و دژە شۆرش لە ناوچەی ئەژهەاتی ناوەاستدا و لە هەموو شوێنکی جیهانی ئەمرۆشدا و بە ئاستی جەراوجەر لە قورسایی هەر وەهایە.

بە هەزکانی دژە شۆرش، هەر لە ئیسلامیستەکان و ناسیونالیستەکانەوە تا فاشیستەکان و هیزە ئیمپریالیستەکان و هەوتە سیاسیە پیاوسالارە دینییەکانی تری بورژوازی، ستەمگەری لەسەر ژنان و درژە پیدانی و تیریزەکردنی و بەئایدیلژیکردنی کردەویەکی تاوانکارانە و قیزەونە کە سیاسەتی بورژوازی ئەمەی دنیایە. ئیسلامیستەکان و ناسیونالیستە پیاوسالارکان بە ئاسن و ئاگر ژنانیان بەکەیلەکردووە و ئەم ستەمکاریە ئاسەپنن و لە پەراوێزیشد بیانوی ئەوەی بە ئەهەنندەوە کە خاسیەتی وەاتانی "خەمالی ئیسلامیە"!، و دەوەت و هەزە ئیمپریالیستەکانی ەژئاواش بەشەرمانە بەوبیانوی ێزگرتن لە کەلتوری تایبەتی وەاتانی ئیسلامی بە ئەهیننەوە. هەردوو ئەم هیزانە لەبەریەکی تەرێستی یەکگرتوودان دژی ژن ئەوەش بە چیبەجەکرندی ستراتیژی مەژوویان کە سەرکوت وخامۆشکردنی شۆرشە پرلیتایە سۆشیالیستەکانی سەردەم و دامرکاندنەوەی شۆرشی چەوساوەکان و هەژاران و ستملەکراوانە کە نیویان بە سروشتی ژنان و کچانن.

ئیسلامی سیاسی هەر بە هەی دەقە ئاینیەکان و شۆریعەتەوە نیە کە هەرش ئەکاتە سەر ژنان و لە پرسەی کەنترلی کەمەگەدا ستەم

ئەسپەنی بەسەر ژناندا و ئیانکاتە دیل، بەکو بە بەرژوەندە ماددییەکانیان وەک هێز و بزوتنەوەیەکی سیاسی بورژوازی ئەو تاوانکاریە ئەکەن، گەر بەرژوەندیەکانیان ئەوی بخواستایە کە دەقە ئاینییەکانیان بگەرن یا بیگونجێنن ئەوا ئەو کاریان ئەکرد. بەڵام مەسەلەیەکی ماددی لە ئارادایە و ژنان وەک نیوەی کۆمەڵگە و نیوەی چینی کرێکار و زەحمەتکێش ئاستێرە کە بەکیلە بکرێنەوە تا فاشیزمی ئیسلامی بسەپێنن و شەرشی سۆسیالیستی لەم سەردەمەدا سەرکوت بکەن و بە ئەم مەبەستە گەر دەقە ئاینییەکانیشیان نەبی ئەوا شتیکی تری بە پەیدا ئەکەن هەر وەک ئەوەی کە چێن حیجاب لە دەقەکاندا نییە بەڵام کراوە بە هێمزی کۆنترۆلی ئیسلامیزم.

٢٠٢٢-١٢-٢٤

-*--

https://socialistworker.org/2013/01/31/marxism-feminism-and-womens-liberation

---

کتێب: سەبارەت بە (دیالێکتیکی سروشت).. نووسین و ئامادەکردنی: کاوە کەریم

ناوی کتێب: سەبارەت بە (دیالێکتیکی سروشت)
بابەت: زانستی و فەلسەفی
نووسین و ئامادەکردنی: کاوە کەریم
پێداچوونەوەی: سەردار عبدللە، ئاراس ڕەشید
دیزاین: ئارام عەلی
بەرگ: سەردار عبدللە
سەرپەرشتیاری چاپ: کامەران لەتیف
تیراژ: ٥٠٠ دانە
نۆبەتی چاپ: چاپی یەکەم ساڵی ٢٠٢١
مافی لەچاپدانەوەی ئەم کتێبە پارێزراوە بە نووسەر.

بۆ خوێندنەوەی ئەم کتێبە کلیکی ئێرە بکەن..

ئەتەسی شونپ.. سەباح ەنجدەر

پەنجەرە چاکی دوور نییە
پاش خەر و با خوداوەند لی دەتەدەر
پەنجاوچوار شونپ لەسەر قوماشکی سپیدا
چاوی سەرسامیی دەترووکنن
لەگە بەرهەمی هەمەجری یەزدان
تەورات و
ئینجیل و
قورئان و
خای بدەنگییان دانیشتووم
هاواریش لە دەورم دەژ
بووەتە ئاوکی خەمش
بچمە ناوی هەموو نینکەکانی دەست و پم بەردەدەن
بەهزکی زریشەوە حەزی مەلە تا ئەوپەی دی پشکواندووم
بەە تریفەی مانگ بزربوو
مووسا و
عیسا و
محەمەد
بە ئاوازکی سەرەتایی
بەسەر شەقامی شار دەگەن و ئاهەنگ دەگن
ژی خیانی پ پیرزەکەن و تەواوی ژیانیان بردەوە
وەك ئەوەی لە بەهەشت لەدایکبووبن
***
بە ناوی دایك و باوکم گەرمدەبمەوە
ونەیەکی بچووکیانم خستە مەدالیایەکی شووشەی ووناوە
هەکانی ناو دەستیان دووباربووەوە
وەك دوو کەوانەی ووبەوو حیکمەتکیان دەستنیشان کرد
دت هبگرە و لە خت مەتر
ووترین شوازی با لە شان وانە

***
بۆ مردووان گریاوم و زیندووانیش ماچ دەکەم
***
چرایەکم بە ناوچەوانی ماڵەکەمدا هەڵواسیوە
گەرمی و مەی شووشەکەیان سڕیوەتەوە
***
بەلاڵدا ڕۆم نەکردووە
ئەستێرە و کلیلی شووشەییم بەسەردا بەربووەتەوە
زەوی و ئاسمان بەسەریەکدا هاواریان نەکرد
لانەولان بوون
***
دڵی هەزار پەڕی کۆگە زڕ بەجەرگ و لەخۆبووردەیە
لەناویدا لەپشوازیی دەوەستم و هەنگی خۆشیی دەناسم
برادەرەکانیشم کە میراتی هەسەنن بەرەو لام دێن
بیر لە زەوی دەکەمەوە
داوای لێبووردنیشی لێدەکەم
بەپێی سووك و گران بەسەریدا چوومەتە سەنگەر و ژوان
چیم بینی سەرنجم دا
تا توانیم بانگی ناو خەونی سەرەتام کردن
کردمن بە بۆنێك لە گوێی زمان
بزەیەکم بەسەر شۆنپێکان هشت
پشوویەکم دا و لە خەیاڵ مەلەم کرد
دنیام لێ ئاشکرابوو

دنیا دوو مانگ لە من منداڵترە
شیری ووەکمان خوارد
بۆ هەبوونی هەموو ژیان لانەولان بووین
ئاسمان دوو خۆری نییە
چاو بە تەنیا دەمێنێتەوە
***
بە زمانێك بۆ هەمیشە شاد دەمێنێتەوە
چرپەیەك دەکەم
لە ماوەی گۆەشارم تەواوی فریوی دەمانکەکان دەنووسم
چیشم بینی بۆتان دەگۆمەوە
چەپەڵەکان دەهێنمە پێش چاوی ووونمەوە

دوای دوو خولەك دەیانبەخشم
مانگ ئەو کاتەی خەمگینە
پێ
وەختێکیش دەفڕێ باڵەکانی ڕووناکی دەبەنەێ ماڵان
***
خڕ چاوی تروکاند
کاتی دانپیانانە
تەپەی باڵ لە سینگمدا دەنگدەداتەوە
زایەڵەیەکی دوور نییە و ڕووگەنما بڕسوود نامێنێتەوە
***
درەختی ئادەم و حەوا دڕك ناگرێ
بێ سەرەتا و کۆتایی و هێڵی تەواوبوونە
بە نەرمی لە ڕەگ و چڵیەوە سەمادەکات
لەو شادمانییە دەگات کە ئێمە تێیناگەین
باڵندە هاوڕێی منداڵیمە
هاوڕێی نەمریی و تەنیاییە ترسناکەکان
لە بەرزایی دەڵاوکێی سروشت بەرەو بلیمەتی فڕیوە
بە ئاوازی خوێندنی گوتی
دەنگڵك قسەی لەگەڵ چاندن و زەوی و نهێنییە پیرۆزەکان کرد
بیستت
شووڕە شەڵانگێزە
خدری زیندە لە نیوەی ڕێیە و بەتاو پێ هەڵدێنێ
کلیلی شووشەیی
هەڵدەداتە ناو دەستت و ئەستێرەی بەسەردا سەیوانە
هەستە بڕێ گەرمیی سینگی هەوێرێکی نەرم و شلە
دەنگی وەرد و ڕەشنایی هەوای بێنخشکردووە
چوار توخمەی گەردوون
گۆزەی کتێبەکانیان پێ کردووم
کە لە ئەفسوون و ئەفسانەی ئەوان نووسیومن
یەك لە یەکتری ڕادەمێنن و سەرسامن
کێ یەکەمە
ئەوانی تر لە خوێنی ئەون
***
ئەو پرسیارە گومانێکی گەرمە
دەبا بیربکەینەوە بەرهەمە ناتەواوەکان گومانن
یادەوەرییمان زیندوو دەکەنەوە
درەخت کە میوەی پڕدەگات لە هەموو کاتێکی هەستیارترە

***
من پاڵەوانی ئەلفوبێم
زۆران لەگەڵ کێدا بگرم
پەیکەرێکم بۆخۆم داڕشت
کاتژمێرێکی هەوانبۆژم خستە دەستی
هەنگی گەرمی بەسەردا ڕژا
شکۆ و نان و ئاو دەبەخشێ بە هەژاران
***
ئەشق دەبووایە بتکوژم
پاشان بپاڕێمەوە بۆ ئەوەی لە ئاسکان بتبینمەوە
هەبوو و نەبووی ئەم دنیایە
بە دەنگێکی مات پەیکەری نەمران دەدوێنێ
خانە و پێستیان ڕاشنایی دەدەن
لەسەرزەمین دەبنە هەنگی بەرەکانی دژگەڵە
***
ناخی ئاگادارکرایەوەم وەك چرا بەدەستەوە گرت
تا داگیرسا
هەبوونەبوو خۆی داڕیشت
***
تیشکی شەدار باڵی ماندووکرد
کۆڵەکی بەتاڵ چاوەڕوانی هەڵکۆڵینە
وخساری هەوڵێر جوان دەبێت کە تێیدا ژیاوم
وخساری شاری خانەدان مەی ژاوی جامە
بانوبەرامەی کەڵلە دەباتە هەواری پڕ
کاتژمێریشی کەس فریونادا
***
بەختە سەیرەکەم
کەشتی بچووکی مەی
لە تەڵدێ گیرنابێت
ئەشق دەبووایە بتکوژم
پاشان بپاڕێمەوە بۆ ئەوەی لە ئاسکان بتبینمەوە
دڵ خۆی بەندکردووە
***
گوناهباری یەکەم
فرمێسك چاوی گرتووە دەچێتە وانە خوێندن
ئێستا نابینام لە پێل ناچمە دەرێ
ئادەم و حەوا میوە بۆ خانمی هەست لێدەکەنەوە

***
شەبییەکی پرچ خومار سەری شکردووەتە ناو ئاو
چاوبازیی لەگەڵ ماسی دەکات
ترسنۆك و خۆپارێز و هەڵپەرستە
خۆی لە قرش و حوت دەدزێتەوە و پرچی هەدەکێشێتەوە
ماسی بە گومانە نەکا سیخوڕی ماسیگران بێت
ئاوی ساکاریش نەرم نەرم دەڕوانێ و دەڕوات
لە نیازی شەبی و تێقینی ماسی ناگات
لە ماڵ هاتوومەتە دەرەوە و دوو شەونم
لەسەر ناوچەوانم ماوەتەوە
گەیشتووومەتە کەناری ئاو و سەیری ئەوبەری دەکەم
قاز و قورینگ دەستکیان خستووەتە سەر شانم
تەماشای شونکی درەوشاوە دەکەن
ئەسپەکەم ئاوی لێدەخواتەوە
هەوا لەسەر دەریا
دەجووڵێتەوە و بیرەوەری کۆن مەستی کردووە
***
بۆ ئەوەی بچمە خەوك باران بە توندی
نەبارێ و لافاو دروست نەکات
دەبێ خانە و پەستی نواڵە بە شیعری ڕۆمانسی بەراورد بکەم
هۆشتان نیوەم بەئاگایە
شیعر لە نیوەی ڕستەیدا داکەوت و خانە و پەستی داماندرا
لەوی بێ گفتوگۆ وشکبوو
هەموومان بە هەڵە تەماشای
شیعرمان کرد و ئازاری ترپە و ئاوازیمان دا
دەماری بەردە ڕەنگکراوەکانی دڵگەڵە بە سووکی لێ دەدەن
لەپشبڕکێدان ڕۆگایان بەرەو
گەرماوێکی بێ هەراوهۆریا دڵزیوەتەوە
خودایە بۆیستیان نەکەی ویستیانە خۆیان بشۆن
تەواو شێتییە ئەگەر خانە و پەستیان دانەماڵن
بەرد سووپەرێکی کردارجوانە لە دایکە سادەکەی دەچێت
ستایشی ئارایشی ناوێ
زەویەکیان دەستنیشان کردووە
شونپێی تێدا دەستنیشان بکەن و لەو شەونمە بپرسن
لەسەر ناوچەوان ماوەتەوە

ئەیلوولی 2019 هەولێر

دووبارە خوێندنەوەی سەرمایە..
مانسور حیکمەت

وەرگێڕانی بۆ کوردی:کاوە عومەر

دەقی بەناوکراوەی شریتی دووبارە خوێندنەوەی کاپیتاڵ لە ئەنجومەنی
مارکسی لەندەن
شوباتی ٢٠٠١

بۆخوێندنەوەی ئەم بابەتە کلیکی ئێرە بکەن..

Manswr_DwbaraDownload

میتۆدی رۆخنەی کۆمۆنیستی و
پراکتیزەکردنی لە شیعری (فایق
بێکەس)دا.. ئامادەکردنی:
یوسف سەردار حەمەئەمین

بۆ خوێندنەوەی وەم بابەتە کلیکی ئێرە بکەن..

YusfSardarHamaAminDownload

تەمەن.. سەلام عومەر

وەک چەن شەپەل
تەرم بە کەنارەکان دەبا
وەک چەن هەور
باران بە کەگەکان دەبا
تەمەنی مەش
بەتەنافی ساەکەوە هەواسراوەو
بایەک دەیبا
دەیبا...دەیبا
لە نەدیوەک
یان لە چاە و چەە و شیوەک
جەماندەە
دەمانبات و لولمان دەدا
تا ئاسواریشمان ناهەە.
* * *
تەمەنی مە
بەتەنافی ساەکەوە هەواسراوە و
بایەک
کزەبایەک
رەشەبایەک
بەخەی دەبا
دەیبا...دەیبا
وەک چەن چرکە هەموو کاتەکانمان دەبا

وەکو چەن خەو نیوەی زیندەگیمان دەبا
بەمجەرەش با
کراسی تەمەنی هەموومان
بە خەی دەبا.
* * *
خە هەر دەیبا
دەیبا ئەمساەیشمان ببەو
بیدەرە چنگی هەەیەک
تا بە بەچوەکانی ببا
بیبە سەر لوتکەی کەوەک و
هەەیدەرە

بیبۆ
وەک هەموو ساڵەکانی دی
بەقەدەری بسپێرە.

مانگرتنێ کرێکارێکانی بەریتانیا لە ساڵی نوێدا!..
نوری بەشیر

ساڵی نوێ لە بەریتانیا لە درێژەی ناڕازایەتیە کرێکاریەکانی ساڵی پار بەرفراوانی بەشێوەی مانگرتنی گەورە بەرنامەی خەیان خستەتەوو بەتایبەت لەم مانگەدا تا ئێستا لە بەشێ جیاوازەکانی: کرێکارانی شەمەندەفەرەکان، ڕێگاوبانێ خەراکان، پەرستاران، ئەمبولانسەکان، پاسەکان و ڕێگاوبان و بەشەکانی تر، دەستپێدەکان کە لەچەند دەیەی ڕابردوودا بەوینێ دەبەت بەتایبەت ئەگەر لەگەڵ خاوەن کەمپانیا و دەوڵەتدا نەگەنە ڕێکەوتن.
ئەمڕۆ سێ شەممە ٣/١/٢٠٢٣ یەکەم ڕۆژی مانگرتنی کرێکارانی شەمەندەفەرەکان دەستی پێکرد کە بەیارە شەش ڕۆژی تر بەردوام بەت. مانگرتنی ئەمڕۆ کە تەنیا لە پێنج شەمەندەفەر یەک دانیان کاری کردبوو، بووە هەی ئەوەی گەورەترین ئیستگاکانی شەمەندەفەر بەتایبەت لەلەندەن وەک لەندەن برج و کینکس کرەس کە وەک ڕۆژنامەی سەن نوسیویەتی وەاتەکە دەکاتە شارچکەیەکی جنەکەیی
لیستی ناڕازایەتیەکانی جەنیوەری تا ئێستا بەم شێویە دەبەت: کرێکارانی شەمەندەفەرەکان ڕۆژانی: ٣، ٤، ٥، ٦، ٧ و ١٢ی جەنیوەری. کرێکارانی پاسەکان: ١٠، ١٦، ١٨، ٢٥ و ٢٦ی جەنیوەری. ئەمبولاسەکان: ١١ و ٢٣ی جەنیوەری. پەرستاران: ١٨ و ١٩ی جەنیوەری. کرێکارانی ڕێگاو بان و بەشەکانی تر: ٨ی جەنیوەری. بەپێی هەندە سەرچاوە کە بەسەدان هەزار کرێکار ماندەگرێت کاریگەری گەورە لەسەر هەم ئابوری وەاتەکە دادەنێت، هەم کاریگەری لەسەر ڕێگاوبان و خزمەتگوزاریەکانی وەک نەخۆشخانەکان دەبەت.
لەگەڵ ئەوەی حکومەتی بەریتانیا و سەرەک وەزیرانەکەی ێیشی سوناک دەیەوێت لە ساڵی ٢٠٢٣ یاسای توند بێ سنووردارکردنی مانگرتنەکان

دابنێت، بەڵام ئەو ناتوانێت ڕێگا لە مانگرتنەکانی کرێکاران تا ئێستا بگرێت، ئەگەرچی هەر لەئێستاوە نیەت بە ئەو یاسایانەی تانەی زۆری لێسەرە.
حکومەتی بەریتانیا وەک حکومەتی سەرمایەداران و خاوەن کەمپانیاکان تا ئێستا ئامادە نیە بەوجۆرەی کە کرێکاران لەبەرامبەر ئەو هەڕەشاوسانە گەورەیەی کە ئێم وەاتە بەخێوەی بینیوە و بەتایبەت کاریگەری گەورەی لەسەر ژیانی زۆرینەی کەمەگەی داناوە، کە داوای زیادکردنی کرێ و باشکردنی هەلومەرجی کارکردن دەکەن وەڵامبداتەوە.
حکومەتی پارێزگاران دەیەوێت لەڕێگای زیادکردنی بەکێکی زۆر کەم لەهەندەک کەرتی تایبەتدا یان دانی بەک پارە لەم وەرزی سەرماو سەڵەیدا وەک یارمەتی بە دانی کارەبا و گاز، یان لە ڕێگای هەڕەشەی گەینی یاسای تونێد بەدژی کرێکاران و مانگرتنەکان وەڵامبداتەوەو پاشکۆ بەکرێکاران و ناڕازایەتیکانیان بکات، بەڵام لە ئاخری ساڵی پارەوە یەکێتیە کرێکارێکان و ڕابەرانیان و خودی کرێکارانیش پەیامیان دا بە حکومەتەکەی ڕیشی سوناک کە نامانەوێت پارەی بیەمان بە بدەن بەکو موچەکەمان بە زیادبکەن و هەلومەرجی کارمان بە چاک بکەن.
لە ساڵی پارەوە کرێکارانی بەریتانیا دەورانێکی نوێی ناڕازایەتی و مانگرتنیان دەستپێکردوە کە ئاسایەکەی خستەتە بەردەم کرێکاران و یەکێتیە کرێکارێکانەوە لە هاتنەمەیدان و سوربوون لەسەر خواستەکانیان و ڕەژ دوای ڕەژ بەشە جیاوازەکان پەیوەست دەبن بە ناڕازایەتیەکان و خستەووی داواکانیان چ لەکەرتی دەوڵەتی یان کەرتی تایبەتدا، ئەمەش فشارو کاریگەری زۆری لەسەر حکومەتی پارێزگاران و هەتا ئەپەزیسیۆنیش کە خۆیان لەقەیرانێکی گەورەدان داناوە، بەتایبەت حکومەتی تازەی ڕیشی سوناک هاتووە وەڵام بەو قەیرانە بداتەوە کە حکومەت و حزبەکەی دەرگیریەتی وە دەیەوێت ئەزمەکە لەسەری خەڵکدا بشکێنێتەوە هەر بۆیە تا ئێستا لەبەرامبەر خواست و داواکانی کرێکاراندا بووەستا.
٣/١/٢٠٢٣

ئەوارانە ٧.. سەردار جاف

عەیامەکە ئەوارانە بەر بەتە وەزم و دەمخوا
دەستی پەکەنینەکانت دەگرم و پیاسەیەک بە نەو کاوەاشی لەش و ناخما دەکەین
بە نەو گوژمی تاریکی شەوا
گەانکی سەرتاتکیانە دیوەخانە سارایەکەمان دەکەین
تە بە خەت سیخناخم دەکەی
قریوەکانت بەرائەتکن تک تک سیحری چاوچاونی لە دەتکە
پەنجەم ئاەاندووە بە تاە تاەی قژی سەبەرەکەتا
کەمک لەو دیو مانگەوە یەکتر دەدەزینەوە
خەون بە ماجی جریوەی چەلەکەکانی گوسەبانەی ماەکەتانەوە دەبینم
شەو نییە بە پاچکەوە بەر نەبووبیتە رەشنایی پەروانەیی ئاویەکانم و بە بسکی تەوە هەشە ئامەز نەبووبم
دەمک نییە
لە چەوەر و زیخەانی گوە چەمی رەخانە لەک دابەاوین
تە شیرینی گریانەکانت دەبەخشیەوە منیش نانی پرسە
هەردوو لە نەو شەماندەفەرەکین
تاپەی دوا وەستگەمان لە تەنگەی باخەناوە
ئەوانیش زەرن و ئیرەیی دەبەن، ئاخە کەنگە دووکەی رەش لە فارگەنەکەمانەوە هەسە
کەچی ئەمە بە بەرگەکی سپییەوە غلەر بووینەوە
چاوەکانم مەلەتکەیکن و بە قامەتی سپی رەنگت هەدەزنە
بە تاەکی پرچتەوە دەبەتە شەونم و سینگت پەپە دەکا لە دەفرە لەوم
کەچی دەریاچەکەی ئەودیوی باشماغ گەمکی بە مروەتی دەنونەنە
من " ئووس " دەکەمە ژوانەک و دەمکەە و هەنسکەباوی فرەسکیم
بەرەژانەکە و هاوەربوونکی نوەی لە دەزە
خاوبوونەوە دەبەتە رەحەک و ئەسپاردەی کاتژمەرکانی دوای نیوەشەو دەبە
بە تەک نیگاکانتەوە
چەەی خوماری ئەم دەمانە دەبنە بزەو خەندەیەک و لە خەرەندی لەوکانمەوە دادەکەوە
بەنی جووتبوونی لە دە
نازانم حەرفەکانی لە میلی کیلەمەترەکەدا دەبینم یا لە ترپەی هەنگاوەکانما شەلانی شەبەنگی شەبەیخونی شەختەیکی شەواریە و
شەویقمە کە شەهلەوەندیم بە دەنەتەوە

بیرت نەچی تە هەر خۆشویسترین کەسمی کەسکەم

ئەمانیا
٤ / ١ / ٢٠٢٣

خەباتگرانی (نەبەی ئەدەبی مندالان ـ ٢٠٢٢).. رەزا شوان

دوو ساڵ جارێک لە (کەپنهاگن) ی پایتەختی دانیمارک، بە بۆنەی رۆژی لەدایکبوونی کەسە نووسەری بواری ئەدەبیاتی منداڵان (هانز کریستیان ئەندەرسین) کە بە (باوکی چیرۆکی ئەفسانەیی بۆ منداڵان) لە جیهاندا ناسراوە. دوو خەڵاتی بەنرخ، کە بەرزترین خەڵاتی نێودەوڵەتییە لە بواری ئەدەب و هونەری وێنەکێشان بۆ منداڵان. بۆ (خەڵاتی ئەدەبی منداڵان) یا بۆ (خەڵاتی نەبەی منداڵان) یش ناودەبرێت، خەڵاتەکانیش بریتین لە (دوو میدالیای زێڕ ــ وێنەی هانز کریستیان ئەندەرسین) یان بەرهەمێک، لەگەڵ (دوو بڕوانامەی دپلۆم) لە لایەن شاژنی دانیمارک (مارگرێتی دووەم)ەوە، لە ئاهەنگێکی شایستەدا، پێشکێش دەکرێن بە باشترین نووسەری کتێبی منداڵان و بە باشترین هونەرمەندی وێنەکێشی کتێبی منداڵان، کە لە ماوەی ئەو دوو ساڵەی رابردوودا باشترین کتێبی منداڵانیان چاپکردوون. کتێبەکێش لە لایەن (یەکێتی جیهانی بۆ کتێبی منداڵان) لە شاری (بازل) لە سویسرا، ئەوان کتێبەکان هەڵدەسەنگێنن و هەڵدەبژێرن و بڕیار لەسەر براوەی هەردوو خەڵاتی هانز کریستیان ئەندەرسین دەدەن و ناوی براوەکان رادەگەیەنن. ئەگەرچی تا ئێستا بە فەرمی رۆژی لەدایکبوونی نووسەر (هانز کریستیان ئەندەرسین) نەکراوە بە (رۆژی جیهایی کتێبی منداڵان) بەناو دانیمارک و چەند وڵاتێکی تر، بە بەرزاگرتن و پێزانینی ئەو خزمەتە زۆر و گەورەیەی کە هانز ئەندەرسین پێشکەشی بواری ئەدەبیاتی منداڵانی کردووە، لە ساڵەوە رۆژی لەدایکبوونیدا کە بە رۆژێکی میژوویی و بە وەرچەرخانێک لە ئەدەبی منداڵان

لە جیهاندا دانراوە، ئاهەنگ و چالاکی شایستەی لێم یادداشدەگێڕن.
چیرۆکنووسی منداڵان (هانز کریستیان ئەندەرسین) لە ڕۆژی (٢/ ٤/١٨٠٥) لە لەدایکبووە. لە ڕۆژی (٤/ ٨/١٨٧٥) لە (کۆپنهاگن ـ دانمارک) کۆچی دوایی کردووە.
لە ساڵی (١٩٥٦) وەک دەستکرا بە خشینی (خەڵاتی نۆبڵی ئەدەبی منداڵان) و لە ساڵی (١٩٦٦) یشدا، دەستکرا بە بەخشینی خەڵاتی وەنەی ڕونکردنەوەی کتێبی منداڵان، تا ئێستا هەر دوو ساڵ جارێک دەدرێن. تا ئەمڕۆ ژمارەیەکی زۆر لە نووسەرانی کتێبی منداڵان و هونەرمەندانی وێنەکێشی ڕوونکردنەوەی وێنەی کتێبی منداڵان لە جیهاندا، ئەم خەڵاتەیان وەرگرتووە.
لە نووسینەکم دا کە لە (١٧/ ٦/ ٢٠١٢) دا لەژێر ناوی (کەنووسەری جیهانی هانز کریستیان ئەندەرسین) لە سایتەکاندا باڵاوکردەوە، بە درێژی باسم لێم کردووە نووسەرە. بۆیە دووبارەی ناکەینەوە.
دەینە سەر کورتە پێناسەیەکی خەڵاتگرانی (خەڵاتی نوبڵی ئەدەبی منداڵان) لە ساڵی (٢٠٢٢) دا. کە پێشکێش بە دوو خاتوونی ناسراوی بواری نووسینی ئەدەب و هونەری وێنەکێشانی کتێبی منداڵان لە جیهاندا کران.
١ـ نووسەری بەناوبانگی فەرەنسی دکتۆر ماریا ئەد مورایل:
ماریا ئەد مورایل ۆورس، لە ڕۆژی (٦/ مایۆ/١٩٥٤) لە شاری (لە هاڤر) لە فەرەنسا، لە خێزانێکی ئەدەبی و هونەری لەدایکبووە. باوکی (گیراڵد مورایل) شاعیر بوو، دایکی (ماریا تیرێز) ڕۆژنامەنووس بوو، برا گەورەکەی (تریستان) موزیکژەن و ئاوازدانەر بوو، برایەکی تری (لەریس) و خوشکە بچووکەکەشی (ئیلقیر) نووسەری بواری ئەدەبیاتی منداڵانن.
ماریا ئەد لە ساڵی (١٩٧٣) دا، لەگەڵ فەرمانبەر (بیر ڕۆبەرت) دا هاوسەرگیری کرد. سێ کوڕیان هەیە. (بنیامین ـ ١٩٧٧) و (چارلز ـ ١٩٨٧) و (کونستاین ـ ١٩٩٤).
لە ئێستادا تەمەنی ماریا (٦٨) ساڵە.
ماریا ئەد مورایل لە (زانکۆی سۆربۆن) دکتۆرای لە ئەدەبیاتی نوێدا وەرگرت. تیزی دکتۆراکەشی دەربارەی (گونجاندنی چیرۆکە کلاسیکییەکان بە منداڵان). دکتۆر ماریا لەسەر ئاستی فەرەنسا و جیهاندا، نووسەرێکی ناسراوی ئەدەبیاتی منداڵان و مەردمنداڵانە.

خاتوو ماریا مورایل، ڕۆژنامەنووسێکی ناسراو و سەرکەوتوو، یەکێکیش لە دڵسۆزترین ڕۆژنامەنووسانی جیهان، ناویشی لە لیستی ڕۆژنامەنووسە ناسراو و ناودارەکانی جیهان تۆمارکراوە و پێگەیەکی بااڵی لەنێو ڕۆژنامەنووساندا هەیە.
ماریا پارێزگاری لە تایبەتمەندییەکانی کەسایەتی و لە سەزداریی ژیانی دەکات و خۆی بە دەستی نەکردووە. کەسایەتییەکی ڕێزدار و خۆشویست و هاوڕێ دڵست و سۆشیالە.
ماریا مورایل لە منداڵییەوە هەگری خوێندنەوە بووە. لە تەمەنی دوانزە ساڵییەوە، دەستی بە نووسین کردووە.
ماریا لە نێوان ساڵانی (١٩٨٠ـ ١٩٨٧) دا، زیاتر لە (١٠٠) کورتە چیرۆکی نووسی، بەشێکی زۆریان بۆ منداڵان، لە گۆڤارەکانی ژناندا باڵاوی کردوونەتەوە.

ماریا مورایل لە ساڵی (١٩٨٥) دا، یەکەم ڕۆمانی بۆ گەورەکان نووسی و چاپیکرد. لە ساڵی (١٩٨٧) تیشدا، یەکەم ڕۆمانی بۆ منداڵان نووسی بۆ ناوی میسنەر (نهێنی) و چاپیکرد و باڵاوی کردەوە. لەم ساڵەوە خۆی بۆی نووسینی ئەدەبیاتی منداڵان و مەردمنداڵان تەرخانکرد.
ماریا مورایل بەهۆی ئەوشی هەیە کە هەمیشە هەوڵی دروستکردنی ئەوڵی داوە، کە کارەکتەرەکانی چیرۆک و ڕۆمانەکانی، پێوەندییەکی نزیکی تایبەتییان بە منداڵان و مەردمنداڵانی خوێنەرەوە هەبێت. بابەتی چیرۆک و ڕۆمانەکانیشی: سیاسی، مەژوویی، خۆشەویستی، ڕۆخنەیی، کۆمەاڵیەتی، ئەدەبیاتی منداڵان، کۆمیدی، سەرکەشی، فانتازی، خەیاڵئامێزی، گوزارشتکردن لە ژیانی ڕۆژانەی منداڵان.
ماریا مورایل، تا ئێستا نزیکەی (١٠٠) کتێبی نووسیوە و چاپی کردووە، بەشێکی زۆری کتێبەکانی بۆ منداڵانن. ماریا جەخت لەوە دەکات، پێویستە چیرۆکی منداڵان بۆ کۆتاییەکی شاد بێت نەک بۆ کۆتاییەکی خەمگین. کتێبەکانی جێ ڕزامەندیی خوێنەران و ڕۆخنەگرانە. هەردەمیش هەوڵی باشترکردنیانی داوە. زۆر جاریش پێش چاپی دووەمیان، چاوخشانی بە کتێبەکانیدا کردوون و دەستکاری کردوون. تا بە خوێندنەوەی منداڵان و مەردمنداڵانی ئەم سەردەم گونجاوبن. کتێبەکانی وریانگەاون بۆ سەر نزیکەی (٣٠) زمانی جیهانی. بەشێکیش لە چیرۆک و لە ڕۆمانەکانی، سیناریۆیان بۆ نووسیون و کراوان بە زنجیرە درامای

تەلەفزیۆنی و بە فیلمی سینەمایی. بە ملیۆنان دانیش لە جیهاندا، لە کتێبخانەی فڕۆشراون.
تا ئەمڕۆ لە فڕەنسا و لە دڕاوەدا، خاتۆکی زۆریان پێشکێش بە ماریا کردووە.
ماریا زۆریش گێشتی وەتان دۆکات و چاوی بە هەندێ لێو خوێنڕانی دۆکۆڤت، کە کتێبخانیان خوێندووەتەوە. دایۆڤت گوێی لێ ڕا و لە ڕۆخنەکانیان بڕت دەربارەی کتێبە چاپکراوە وەرگێڕاوەکانی بە زمانەکانی تر.
دکتۆر ماریا، چالاکوانێکی چالاکیشە، لە بواری قسەکردنی نەخوێندەواری، لە گێشکردن و بەرزکردنەوەی ئاستی خوێندەواری منداڵان. داکۆکیکڕیشێ لە مافەکانی منداڵانی پەنابەر و لە پەنابەران لە فڕەنسادا.
دکتۆر ماریا مورایل، لەم ساڵانەدا(١٩٩٦، ١٩٩٨، ٢٠١٨، ٢٠٢٠) ناوی لە لیستی کۆتایی ناوی نووسەرە هەڵبژڕاوەکان بوو، بە وەرگرتنی خاتی هانز کریستیان ئەندەرسین (خاتی نابەی ئەدەبی منداڵان).
(دەستەی جیهانی بۆ کتێبی منداڵان) خاتی هانز کریستیان ئەندەرسین (خاتی نابەی ئەدەبی منداڵان) ی ساڵی (٢٠٢٢) یان بەخشی بە دکتۆر ماریا ئەد مورایل و بە شایەنی ئەم خاتیان زانی.
هیوادارین ئەو ڕۆژش ببینین کە نووسەرێک یا وێنەکێشکی کوردمان، لە بواری نووسین و وێنەکێشانی کتێبی منداڵان، شایەنی وەرگرتنی ئەم خاتە جیهانییە بن.
من لە ناخی دڵمەوە دڵەم، کەنووسەری کوردمان مامستا (لەتیف هەمت) لە بواری ئەدەبیاتی منداڵان لە (چیرۆک و هەنراوە) دا شایەنی ئەوەیە کە بە وەرگرتنی خاتی (هانز کریستیان ئەندەرسین ـ نابەی ئەدەبی منداڵان) کاندید بکرێت. بە مەرجێک کەمێک لە چیرۆکانی بە منداڵان، گوێبژێر بکرێن و لە کتێبکدا بە ناوی (هەڵبژاردە لە چیرۆکانم بە منداڵان)، لە لایەن وەرگێڕێکی بە توانای کوردمان وەریانبگێڕت بە سەر زمانی ئینگلیزی. گەر خاتکەش نباتەوە، بشداریکردن و کاندیدکردن و تەمارکردنی ناوی لەتیف هەمت لە (لیستی هەڵبژڕاوان) بە وەرگرتنی ئەم خاتە، شانازییە بە نووسەران و بە ئەدەبیاتی منداڵانی کورد.

٢ـ وێنەکێش سوزی لی، خاتگری باشترین وێنەکێشی کتێبی

منداڵان:
سوزی لی، هاوڵاتیێکی کەماری کەریای باشوورە. لە ڕۆژی (٩/ شوبات/ ١٩٧٤) لە شاری (سیئۆل) ی پایتەختی کەماری کەریای باشوور، لە ماڵێکی هونەردۆست و کتێبدۆستی پێ لە کتێب لەدایکبووە. لە تەمەنێکی بچووکدا، هەگری هونەری وێنەکێشان بوو و دەستی بە وێنەکێشان کرد.
سوزی لی، لە زانکۆی نیشتمانی سیئۆل، بەکالۆریۆسی لە هونەرە جوانەکان لە هونەری وێنەکێشیدا وەرگرتووە. وەک هونەرمەندێکی وێنەکێشی پیشەیی و لێهاتوو دەستی بە وێنەکێشان کرد.
سوزی لی، وێنەکێش و نووسەرێکی بە توانای بواری نووسینی چیرۆکی منداڵانە. چەند چیرۆکی جوانی بۆ منداڵان نووسیوە خۆی وێنەکانی بۆ کێشاون. هەگری نووسینی کتێبی چیرۆکی وێنەیی بۆ منداڵان. هەندێ لە چیرۆکەکانی بۆ منداڵان تەنیا (چیرۆکی وێنەیی) ن، بۆ ئەوەی هیچ وشەیەکیان تێدا بێت.
سوزی لی هەر لە بواری هونەری وێنەکێشانی کتێبی وێنەیی منداڵان، لە ساڵی (٢٠٠١) دا، لە کۆلێژی هونەری (کامبەریە) لە لەندەن لە بەریتانیا، بڕوانامەی ماستەری وەرگرت. پرۆژەی ماستەرنامەکێشی کتێبی (ئالیس لە وەاتی سەرسوهێنەردا) یە. چاپیکرد و بڵاوی کردەوە. هەر لە ڕەی ئەم کتێبشەوە ناسرا.
سەزی لی وەک وێنەکێشەکی کتێبی منداڵان، لە کەریا و لە جیهاندا ناوبانگی هەیە.
سوزی وەک هونەرمەندێکی داهێنەر، بە دواداچوون بۆ ئەو چەژ و گرژییانە دەکات کە لە نێوان راستی و فانتازی دایە. بۆ نووسینی ئەم سێ چیرۆکە وێنەیانەی بۆ منداڵان (ئاوێنە، شپێل. سەبەر) سەرنجی هەزاران هەواداری چیرۆکی منداڵان و ڕەخنەگرانی لە جیهاندا بەدەستهێناوە. سوزی لی، بە چیرۆکنووسێکی چیرۆکی وێنەیی بە وشە یا چیرۆکی بێدەنگ ناسراوە.

سوزی لی، تا ئێستا چەندین پێشانگای تایبەتی لە کەریا و لەوڵاتانی ئەوروپا و ئاسیا و ئەمریکادا کردتەوە. لە کەریا و لە دەرەوەدا چەندین خەڵاتیان پێشکەش کردووە. لەوانەش: هەردوو کتێبی (شپێل، سەبەر) لە لایەن (نیەیەرک تایمز) ەوە، لە ساڵی (٢٠٠٨) و (٢٠١٠) دا. خەڵاتی (باشترین کتێبی وێنەیی

منداڵان) یان پەبەخشی. کتێبی (شەپۆل) لە (٢٠٠٨) دا وەک باشترین دەق لە لایەن (کۆمەڵەی وێنەکێشان) وە، میدالیای زێڕی هونەری ڕەسەنیان پەبەخشی. لە ساڵانی (٢٠٠٨) و (٢٠١٣) دا (خەڵاتی کتێبی کەریا) یان پەبەخشی. لە ساڵی (٢٠١٣) دا، خەڵاتی کتێبی گلوپ هەرن، بۆ (باشترین کتێب لە ئەدەبیاتی منداڵان) یان پەبەخشی.

ناوی سوزی لی، لە ساڵی (٢٠١٦) دا، لەناو لیستی کۆتایی هەڵبژێراوەکان بوو، بۆ وەرگرتنی خەڵاتی هانز کریستیان ئەندەرسین (خەڵاتی نێودەوڵەتی ئەدەبی منداڵان).

سەزی لی، لە ساڵی رابردوو (٢٠٢٢) کە وەکو باشترین وێنەکێشی کتێبی منداڵان لە جیهاندا، لایەن یەکێتی نێودەوڵەتی بۆ کتێبی منداڵان هەڵبژێراو. لەلایەن شاژنی دانیمارگ، مارگرێتی دووەم خەڵاتی هانز کریستیان ئەندەرسین (نێودەوڵەتی ئەدەبی منداڵان) و (بەوانامەی دپلۆم) ی پێشکەش کرا.
سوزی لی، شەڕەسوارێکی ناسراوی بواری نووسینی (کتێبی وێنەیی بۆ منداڵان) نە لە جیهاندا. پایوەندییەکی زەریشی لەگەڵ خوێنەران لە زەر لە وڵاتانی جیهان هەیە.
لە ساڵی (٢٠٢٢) دا، لە لایەن (دەستەی نێودەوڵەتی بۆ کتێبی منداڵان) کە نووسینگەکەیان لە شاری (بازل) لە سویسرایە. لە (٣٣) دەوڵەت لە جیهاندا (٦٦) وێنەکێشیان بۆ وەرگرتنی خەڵاتی هانز کریستیان هەڵبژێرا بوون. یەکێک لەو وێنەکێشانە سوزی لی بوو. لە دوا لیستی ناوی هەڵبژێراوەکان کە (٦) وێنەکێش بوون (سوزی لی) وەک باشترین وێنەکێشی، وێنەی کتێبی منداڵان لە جیهاندا، لە لایەن (دەستەی نێودەوڵەتی بۆ کتێبی منداڵان) بۆ وەرگرتنی خەڵاتی (نێودەوڵەتی ئەدەبی منداڵان) هەڵبژێرا.
لە لایەن شاژنی دانیمارک (مارگرێتی دووەم) وە، خەڵاتی هانز کریستیان ئەندەرسین، میدالیای زێڕی (نێودەوڵەتی ئەدەبی منداڵان) و (بەوانامەی دپلۆم)ی بۆ سوزی لی بەخشی.
سوزی لی، یەکەم کەریە کە ئەم خەڵاتە وەربگرێت، دووەم ئاسیایش کە لە دوای وێنەکێش (میتسۆ ماسا ئانۆ) ژاپۆنی ئەم خەڵاتە وەربگرێت، کە میتسۆ ماسا لە ساڵی (١٩٨٤) دا وەریگرت.
سوزی لی دەڵێت:"شانازی و شکۆداریێ بۆ من، کە لەگەڵ کاندیدکراوانی مەزندا، بۆ بۆ وەرگرتنی ئەم خەڵاتە

کاندید کرام. ڕەز لە هەموویان دەگرم".
وتیشی:"دڵخۆشیشم، کە ئەم خاتە وەک هەمایەکی دانپێنانە بە ئەدەبی منداڵانی کوری لە هەموو جیهاندا".

ڕزا شوان
(*) بە ئەم نووسینەم، سوودم لە چەند سایتێکی ئینگلیزی وەرگرتووە.